

Naturklagenævnets afgørelse
af 23. juni 2009
om fredning af Gammelmosen beliggende i Vangede i Gentofte Kommune
(sag nr. NKN-111-00043)

I. Indledning

Fredningsnævnet for København har den 28. januar 2008 truffet afgørelse om fredning af Gammelmosen i Vangede. Der er ikke afsagt erstatningskendelse, idet hele det fredede område er offentligt ejet.

Fredningssagen er rejst af Danmarks Naturfredningsforening i samarbejde med Eforatet for Gammelmosen under Københavns Universitet. Formålet med Fredningsforslaget er en revideret fredning af Gammelmosen med henblik på at opnå den bedst mulige sikring af mosens naturværdier og videnskabelige forskningsmuligheder samtidig med, at der åbnes for formidling og offentlighedens oplevelse af mosens specielle naturtype. Forslaget er baseret på naturbeskyttelsesloven samt ny viden om området og mosen generelt.

Forslaget omfatter matr.nr. 31a og 2f Vangede By, der ejes af Videnskabsministeriet ved Københavns Universitet, og en del af matr.nr. 31f Vangede By, som ejes af Gentofte Kommune.

Fredningsarealet udgør i alt 20,94 ha. Området afgrænses mod nord af Motorring III, mod øst af industrianlæg, institutionen "Vangedehuse" og eksisterende hegn, mod syd af en asfalteret vej, Kellersvej, samt mod vest af institutionen "Lillemosegård" og en grusvej, der fører langs mosen til institutionens værksteder.

II. Beskrivelse af fredningsområdet

Naturhistorie

Gammelmosen er en skovmose og et af Storkøbenhavns mest specielle naturområder 20 km fra Rådhuspladsen i København. Mosearealet er omtrent kvadratisk og omgivet af en lagzone samt

stedvis en smal stribe randskov. Lagg-zonen er en smal og ofte sumpet bræmme, der afgrænser mosen fra den omgivende løvskov på mineraljord. Lagg-zone og randskov udgør skønsmæssigt 3 hektar af det samlede areal.

Gammelmosen har stor naturvidenskabelig, forskningsmæssig og fredningshistorisk betydning. Mosen har ligget urørt i mere end 160 år og er en truet naturtype både her i landet og i det øvrige Europa. Den bynære beliggenhed gør mosen til såvel et grønt åndehul som et vigtigt naturvidenskabeligt reference- og forskningsområde.

Fredningsforslaget er en opdatering og præcisering af Danmarks ældste naturvidenskabelige fredning. Området blev fredet ved Kongelig Resolution af 28. februar 1844. Gældende fredning er Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 84 af 18. februar 1918.

Offentlig adgang

Mosen har hidtil været lukket for offentligheden. Ved fredningen i 1844 ønskede man at lade mosen i fred efter mange års tørvegravning og give mulighed for videnskabelige undersøgelser af højmosers evne til at regenerere.

Fredningen blev ajourført i året efter vedtagelsen af Danmarks første naturfredningslov. Ved bekendtgørelsen i 1918 blev ”al tørvegravning, mosindsamling, bærplukning, afgræsning og deslige samt al færdsel forbudt alle og enhver, hvem særlig tilladelse fra Veterinær- og Landbohøjskolen ikke er givet”.

For at sikre det historiske forskningsprojekt og den sårbare natur i den centrale del af mosen er det fortsat ønskeligt, at der ikke i fuldt omfang åbnes for offentlig adgang efter naturbeskyttelseslovens bestemmelser. Men af hensyn til offentlighedens mulighed for at opleve Gammelmosens særprægede natur foreslås dels udlagt en vandre- og cykelsti i Gammelmosens randzone samt frem til et udsigtspunkt i den centrale del af mosen, dels givet mulighed for at opsætte information, bænke m.v. i forbindelse med stisystemet.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet har besluttet at gennemføre fredningen med følgende formål:

- at bevare og styrke mosens værdier,
- at bevare de frie udviklingsprocesser i den næringsfattige mose,
- at opretholde tilstrækkelig høj vandstand i mosen,

- at bevare mosen som natur- og kulturhistorisk referenceområde,
- at styrke forsknings- og formidlingsinteresserne i området,
- at give offentligheden mulighed for i nærmere beskrevet omfang at opleve mosens specielle natur og rekreative værdier og
- at give mulighed for nødvendig pleje og genopretning.

I forbindelse med Vejdirektoratets udbygning af Motorring III kan der ske fraskillelse til vejareal i Gammelmosens nordlige skovbryn og matrikulær berigtigelse.

Fredningen indeholder sædvanlige bestemmelser om bevaring af arealerne i deres nuværende tilstand, forbud mod bebyggelse og andre faste konstruktioner og anlæg, terrænændringer og jagt samt tilladelse til naturpleje og naturgenopretning.

De forvaltningsbeføjelser, som har været henlagt til Eforatet for Gammelmosen under Københavns Universitet, opretholdes, for så vidt som andet ikke fremgår af kendelsen.

Eforatet kan iværksætte nødvendig naturpleje eller naturgenopretning, derunder pleje, som er forenelig med fredningens naturvidenskabelige formål om forskning i mosens naturlige udviklingsprocesser.

Der kan foretages arkæologiske og naturvidenskabelige undersøgelser, hvis Eforatet for Gammelmosen tillader det.

Hovedparten af fredningsarealet er noteret som fredskov. Fredningen indebærer, at bevoksningen i skovlovens forstand skal anses for "naturskov", som skal udvikle sig uden forstlige indgreb og henligge urørt med naturlig succession.

Hestefolden ("havearealet" fra 1988) i områdets østlige udkant kan opretholdes under forudsætning af, at dyrehold udelukkende fungerer som fysisk og psykisk tilbud for udviklingshæmmede, at dyreholdet alene består af ikke over 2 heste og 2 får, og at al gødning fra dyrene opsamles og fjernes. Ophører arealanvendelsen, skal hegn og bygninger fjernes, og arealet overlades til naturlig succession.

Der må ikke graves kanaler eller ske andre indgreb, som kan fremme afvanding af mosen. Eforatet for Gammelmosen kan under hensyn til vandstandens betydning for mosen begrænse eventuel negativ afvanding, derunder genskabe den tidligere dokumenterede vandstand i mosen.

Offentligheden har adgang til fods og på cykel, men kun på stier, der er angivet på fredningskortet. Eforatet for Gammelmosen kan dispensere herfra. Eforatet kan opsætte informationstavler, borde, bænke eller lignende publikumsfaciliteter ved stierne.

III. Klagen og bemærkninger hertil

Fredningsafgørelsen er påklaget af Eforatet for Gammelmosen og By- og Landskabsstyrelsen.

Eforatet og styrelsen er af den opfattelse, at der i fredningen bør fastsættes bestemmelser om stier i området, herunder om bevaring af eksisterende stier og om etablering af den nye sti. Det bør fremgå af fredningsbestemmelsen, at den nye sti skal anlægges som en smal trampesti svarende til den sti, der går fra Kellersvej ind i moseområdet (til betonfundamentet). Der bør ikke gives mulighed for adgang på cykel til disse to stier, da de ikke vil være velegnede hertil. Bredere, befæstede stier ind i de mere centrale dele af det fredede område, som vil være en forudsætning for almindelig adgang på cykel, vil have en u hensigtsmæssig indvirkning på området. Bestemmelsen i § 9, 2. pkt., bør præciseres, så det udtrykkeligt fremgår, at Eforatet - eventuelt efter tilladelse fra fredningsnævnet - kan begrænse eller forbyde offentlighedens adgang i det omfang, det er nødvendigt til sikring af mosens værdier og pleje af området.

For så vidt angår fredningens afgrænsning mod nord foreligger et godkendt projekt for udbygningen af Motorring III, der bl.a. indebærer ekspropriation og udmatrikulering af arealer nord for Gammelmosen. Fredningsområdets afgrænsning mod nord bør på baggrund af Vejdirektoratets projektmateriale kunne fastsættes, så fredningsområdet vil grænse op til, men ikke omfatte, vejarealer.

Bekendtgørelse nr. 84 af 18. februar 1918 om fredning af Gammelmosen skal ophæves ved bekendtgørelse herom. Bekendtgørelsens bestemmelser kan ikke ophæves med en afgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 1, jf. § 38, stk. 7.

Danmarks Naturfredningsforening har bemærket, at foreningen er enig med Eforatet og By- og Landskabsstyrelsen i, at der i fredningen bør fastsættes mere detaljerede bestemmelser om stier i området, herunder om bevaring af eksisterende stier og etablering af den nye sti, der skal anlægges som en smal trampesti svarende til den sti, der går fra Kellersvej ind i moseområdet.

Foreningen er enig i, at der ikke bør være adgang for cykling på disse to stier, dels p.g.a. stiernes uegnet til cykling, dels p.g.a. den u hensigtsmæssige indvirkning af såvel anlæg af befæstede stier som selve cykelaktiviteten i området.

Foreningen er enig i, at bestemmelsen i § 9 bør præciseres og foreslår følgende formulering, hvori indgår den formulering, som var indeholdt i en tidligere version af fredningsforslaget:

”§ 9

Adgang og information

Offentligheden har adgang til fods og på cykel, men kun på de stier, der er angivet på fredningskortet. Adgang på cykel gælder ikke stier, der fører ind i mosens område. Stier, hvor cykling er tilladt, er angivet med særlig signatur på fredningskortet.

Af hensyn til fredningsformålet om bevarelse af naturlig succession, den naturvidenskabelige forskning samt hensynet til plante- og dyreliv fastholdes det hidtidige forbud mod færdsel uden for stierne. Eforatet for Gammelmosen kan dispensere herfra efter konkret ansøgning.

Fredningsnævnet kan dog af hensyn til plante- og dyrelivet fastsætte regler for midlertidig begrænsning af offentlighedens færdsel i området.

Fredningen er ikke til hinder for, at Eforatet for Gammelmosen kan lade opsætte informationstavler, borde, bænke eller lignende publikumsfaciliteter ved de angivne stier.”

Danmarks Naturfredningsforening har tilbudt at udarbejde et revideret fredningskort, hvor der skelnes mellem 1) stier med adgang til fods og på cykel og 2) stier med adgang alene til fods. Foreningen har ligeledes tilbudt med udgangspunkt i Vejdirektoratets projektmateriale at tilpasse den nordlige afgrænsning af fredningen, således at den grænser op til, men ikke omfatter, vejarealer.

Foreningen er enig i, at bekendtgørelse nr. 84 af 18. februar 1918 om Fredning af ”Gammelmo-
se” i Vangede By, Gentofte sogn, skal ophæves ved bekendtgørelse herom. Den aktuelle fredning af Gammelmosen i Vangede, Gentofte Kommune, erstatter bekendtgørelsen.

Naturklagenævnets afgørelse

Naturklagenævnet har den 2. april 2009 foretaget besigtigelse med deltagelse af sagens parter og andre interesserede.

I sagens behandling har deltaget 9 af nævnets 10 medlemmer Bent Jacobsen (formand), Ole Pilgaard Andersen, Martin Glerup, Leif Hermann, Anders Stenild, Inger Støjberg, Poul Søgaard, Jens Vibjerg og Henrik Waaben.

Naturklagenævnet udtaler enstemmigt:

Fredningen gennemføres som bestemt af Fredningsnævnet for København med de af Danmarks Naturfredningsforening foreslåede ændringer af fredningsbestemmelsens § 9 og tilpasning af den nordlige afgrænsning af fredningen, således at den grænser op til, men ikke omfatter vejarealer.

Fredningsbestemmelser

§ 1. Fredningens formål

Fredningen af Gammelmosen har til formål at

- bevare og styrke mosens værdier,
- bevare de frie udviklingsprocesser i den næringsfattige mose,
- opretholde tilstrækkelig høj vandstand i mosen,
- bevare mosen som natur- og kulturhistorisk referenceområde,
- styrke forsknings- og formidlingsinteresserne i området,
- give offentligheden mulighed for i nærmere beskrevet omfang at opleve mosens specielle natur og rekreative værdier og
- give mulighed for nødvendig pleje og genopretning.

§ 2. Fredningsområdet

Fredningen omfatter matr.nr. 31a, 2f og en del af 31f Vangede By.

Fredningsarealet er i alt 20,55 hektar. Der henvises til vedhæftede fredningskort¹.

§ 3. Forvaltning og tilsyn

De forvaltningsbeføjelser, som har været henlagt til Eforatet for Gammelmosen under Københavns Universitet, opretholdes, for så vidt andet ikke er bestemt i denne kendelse.

Eforatet kan iværksætte nødvendig naturpleje eller naturgenopretning, derunder pleje, som er forenelig med fredningens naturvidenskabelige formål om forskning i mosens naturlige udvik-

¹ I forbindelse med Vejdirektoratets udbygning af Motorring III er der sket fraskillelse til vejareal i Gammelmosens nordlige skovbryn. Den matrikulære berigtigelse har endnu ikke fundet sted.

lingsprocesser. Eforatet kan således fjerne invasive arter og begrænse gamle afvandingskanalers drænende virkning.

Pleje og genopretning er i øvrigt indskrænket til, hvad der fremgår af denne kendelse.

Tilsynet med fredningen påhviler Gentofte Kommune, jf. naturbeskyttelseslovens § 73.

§ 4. Tilstandsændringer

Medmindre andet er bestemt i denne kendelse, må der ikke foretages terrænændringer, derunder afgravning, opfyldning og deponering, ej heller af haveaffald. Der må ikke opføres byggeri, hverken permanent eller midlertidigt, anbringes campingvogne, ske teltslagning eller lignende.

Der må ikke placeres tekniske anlæg ud over dem, der eksisterer på fredningstidspunktet. Fredningsnævnet kan dispensere herfra, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, efter indstilling fra Eforatet for Gammelmosen.

§ 5. Retningslinjer for driften

Hovedparten af fredningsarealet er noteret som fredskov. Fredningen indebærer, at bevoksningen i skovlovens forstand skal anses for "naturskov", som skal udvikle sig uden forstlige indgreb og henligge urørt med naturlig succession.

Arealet må ikke gødskes, sprøjtes eller kalkes.

Hestefolden ("Havearealet" fra 1988) i områdets østlige udkant (angivet på fredningskortet) kan opretholdes under forudsætning af, at dyrehold udelukkende fungerer som fysisk og psykisk tilbud for udviklingshæmmede, at dyreholdet alene består af ikke over 2 heste og 2 får, og at al gødning fra dyreholdet opsamles og fjernes. Ophører denne anvendelse af arealet, skal hegn og bygninger fjernes, og arealet overlades til naturlig succession.

Fredningen er ikke til hinder for vedligeholdelse af stierne, jf. § 9.

§ 6. Vandstandsforhold

Der må ikke graves kanaler eller ske andre indgreb, som kan fremme afvanding af mosen.

Eforatet for Gammelmosen kan under hensyn til vandstandens betydning for mosen begrænse eventuel negativ afvanding, derunder genskabe den tidligere dokumenterede vandstand i mosen.

§ 7. Arkæologiske og naturvidenskabelige undersøgelser

Der kan foretages arkæologiske og naturvidenskabelige undersøgelser, hvis Eforatet for Gammelmosen tillader det.

§ 8. Jagt

Jagt er forbudt.

§ 9. Adgang og information

Offentligheden har adgang til fods og på cykel, men kun på de stier, der er angivet på fredningskortet. Adgang på cykel gælder ikke stier, der fører ind i mosens område. Stier, hvor cykling er tilladt, er angivet med særlig signatur på fredningskortet.

Af hensyn til fredningsformålet om bevarelse af naturlig succession, den naturvidenskabelige forskning samt hensynet til plante- og dyreliv fastholdes det hidtidige forbud mod færdsel uden for stierne. Eforatet for Gammelmosen kan dispensere herfra efter konkret ansøgning.

Fredningsnævnet kan dog af hensyn til plante- og dyrelivet fastsætte regler for midlertidig begrænsning af offentlighedens færdsel i området.

Fredningen er ikke til hinder for, at Eforatet for Gammelmosen kan lade opsætte informations-tavler, borde, bænke eller lignende publikumsfaciliteter ved de angivne stier.

§ 10. Retsvirkning

Fredningsbestemmelserne træder i kraft, når der er sket offentlig bekendtgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 40, stk. 2, jf. § 41, stk. 1.

Der afsiges ikke erstatningskendelse, idet hele det fredede område er offentligt ejet, jf. naturbeskyttelseslovens § 39, stk. 1.

§ 11. Forholdet til tidligere fredninger

Bekendtgørelse nr. 84 af 18. februar 1918 om fredning af Gammelmosen i Vangede By, Gentofte Sogn, ophæves ved bekendtgørelse herom.

§ 12. Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

På Naturklagenævnets vegne

Bent Jacobsen

Viceformand

Afgørelsen er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. naturbeskyttelseslovens § 82. Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. lovens § 88, stk. 1.

**Fortegnelse over matrikelnumre
der helt eller delvist er omfattet af Naturklagenævnets afgørelse
af 23. juni 2009**

Vangede By:

Matr.nr. 31a, 2f og del af matr.nr. 31f.